

РОЗВИТОК НАВИЧОК КОНСТРУКТИВНОГО СПІЛКУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ (тренінг для студентів)

А Розглядається структура педагогічного спілкування, його функції та стилі. Охарактеризовані бар'єри в спілкуванні та підходи до їхнього усунення. Пропонуються вправи для формування та розвитку навичок конструктивного спілкування в майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.

Ключові слова: педагогічна майстерність; педагогічне спілкування, стилі педагогічного спілкування; бар'єри в спілкуванні.

Мета: сформувати у студентів знання про структуру педагогічного спілкування, його функції, стилі (авторитарний, ліберальний, демократичний) і моделі; розвивати в студентів уміння активного слухання; сприяти оволодінню ними вміння «Я»-висловлювання.

Форма проведення: тренінг.

Методи: інтерактивні (групова робота; дискусія; рольова гра; моделювання); словесні (беседа); наочні (презентація «Майстерність організації педагогічного спілкування у професійній діяльності фахівця з фізичної реабілітації»); практичні: розв'язування ситуаційних педагогічних задач.

Матеріали й обладнання: плакати, стікери, маркери, клей, скотч, ножиці, конверти із завданнями, картки, фішки для оцінювання.

Додаткові питання для обговорення теми:

- Поняття спілкування, його особливості.
- Функції спілкування.
- Види спілкування.
- Стилi спілкування.
- Моделі спілкування (за Віктором Кан-Каликом).
- Характеристика поняття «комунікативна ситуація».
- Критерії діалогічного спілкування.
- Етапи педагогічного спілкування.
- Рівні спілкування.
- Техніка активного слухання.

Хід заняття

Вправа для знайомства «Вітаю Вас»

Мета. Сприяти згуртованості групи та створенню комфортної атмосфери для успішної роботи.

Хід проведення. Тренер пропонує підводитися тих людей, які вважають, що це стосується їх: встаньте ті, хто має гарну посмішку; встаньте ті, хто має успіхи в спорті; встаньте ті, у кого чорне волосся; встаньте ті, хто хоче більше дізнатися про конструктивне, безконфліктне спілкування з оточуючими; встаньте ті, хто прийшов сьогодні на наше заняття з гарним настроєм, і хоче отримати безліч позитивних вражень і корисних порад.

Привітайте один одного оплесками.

Вправа «Наші очікування»

Мета. Визначити рівень вмотивованості студентів до формування навичок конструктивного спілкування.

Хід проведення. Кожен студент прописує свої очікування на стікері й по черзі озвучує, що саме чекає від заняття. Стікер прикріплюється до спеціального плакату «Наші очікування».

Вправа «Правила роботи в групі»

Мета. Обґрунтувати необхідність вироблення та дотримання в групі певних правил спільної роботи.

Хід проведення. Пропонуємо учасникам створити умови, щоб кожен почувався зручно і робота в групі була ефективною. Для ефективного спілкування в умовах тренінгу пропонуємо такі принципи:

1. «Тут і тепер» – розмова про те, що відбувається в групі в кожен конкретний момент.

2. Персоніфікація висловлювань – відмова від знеособлених суджень типу «як правило, ми думаємо», «деякі тут вважають», заміна їх адресними: «я вважаю», «я думаю».

3. Заміна оцінювальних суджень описом власних емоційних станів (не «ти мене образив», а «я почуваюся ображеним, коли ти...»).

4. Активність – включеність в інтенсивну міжособистісну взаємодію кожного члена групи, дослідницька позиція учасників.

5. Довірливе спілкування – відвертість і щирість під час висловлювання своїх думок і вражень.

6. Пунктуальність – дотримання регламенту.

7. Добровільність – можливість відмовитися від виконання завдання, якщо воно занадто складне або з якихось причин не приймається учасником.

Вправа «Впізнайте стиль спілкування»

Мета. Сприяти актуалізації знань про стилі педагогічного спілкування.

Хід проведення. Тренер зачитує фрази, а студенти пояснюють, прикладом якого стилю педагогічного спілкування вони є.

Приклад № 1

А. Кричите: «Перестань його бити! Ти поводишся, як бандит! Що з тебе виросте?!»

В. Зловіть дитину за руку і скажіть рішучим тоном:

«Мені не подобається, що ти його б'єш! Битися не можна! Скажи товаришу словами, чого ти хочеш. Я вірю, що ти зможеш захистити себе у гідний спосіб!»

Приклад № 2

А. Говорите жалісливим тоном: «Синочку, чому ти такий лінивий! Ти ж такий здібний. Якби ти не був таким лінивим, то міг би добре вчитися. Я справді не знаю, в кого ти такий вдався!»

В. Говорите рішуче, але доброзичливим і діловим тоном: «Синочку, ти досить розумний і здібний для того, щоб досягнути це! Я чекаю від тебе рішучості й наполегливості».

Вправа «Стилі педагогічного спілкування»

Мета. Сприяти зміцненню знань студентів про стилі педагогічного спілкування, розвивати їхні творчі здібності в процесі створення колажу.

Хід проведення. Студенти діляться на групи за принципом «кольори світлофора». Кожна група одержує картку, на якій вказано, характеристики якого стилю педагогічного спілкування вони мають відобразити в своєму колажі. Упродовж 10–15 хв. студенти готуються і по черзі представляють результат свого творчого пошуку.

Картки: № 1 – авторитарний стиль педагогічного спілкування; № 2 – ліберальний; № 3 – демократичний.

Технологія організації діалогу передбачає усвідомлення комунікативної ситуації (Де відбувається діалог? Хто партнер у діалозі? Яка мета діалогу?).

Охарактеризуйте поняття комунікативної ситуації.

Означте критерії діалогічного спілкування.

Критерії педагогічного спілкування: визнання рівності особистісних позицій, відкритість і довіра між партнерами; зосередженість педагога на співрозмовникові та взаємовплив їх поглядів; персоніфікована манера висловлювання («Я вважаю», «Я гадаю», «Я хочу порадитися з вами»); поліфонія взаємодії; двоплановість позиції педагога в спілкуванні.

Вправа «Техніка «Я»-висловлювання»

Мета. У процесі розв'язання ситуаційних задач, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю фахівців з фізичної реабілітації розвивати в студентів уміння безконфліктного спілкування з оточуючими.

Хід проведення. Кожна група одержує картку із ситуаційними задачами. Після обговорення і пошуку оптимального вирішення проблемної ситуації впродовж 5–7 хв. студенти пропонують свій варіант розв'язання проблеми.

Ситуаційні задачі:

1. У процесі бесіди з вихованцями тренер наголошував на дотриманні дисципліни і правил безпеки під час поїздки на змагання в інше місто. Раптом один хлопчик перервав бесіду запитанням, що не мало до неї ніякого відношення. Тренер гнівно гримнув: «Ти, Сергію, як завжди перебиваєш!». Як Ви вчинили б на місці тренера?

2. Після гри незадоволений тренер університетської збірної підійшов до судді і голосно промовив: «Усе, що ти тут зараз робиш, – це дурня! Не вмієш судити – не лізь у цю справу!». Як Ви вчинили б на місці тренера?

3. На заняття з фізичного виховання студент з'явився не перевдягнутий у спортивну форму. Викладач суворо наказав студентові залишити спортзал і

додав з насмішкою: «Ти хоч голову не забув взяти в університет?». Як Ви вчинили б на місці викладача?

Релаксаційна пауза

Проголошення скоромовок, що були задані для самостійної підготовки на попередньому занятті.

Вправа «Педагогічна задача»

Мета. Сформувати вміння аналізувати педагогічну задачу й запобігати виникненню бар'єрів спілкування.

Хід проведення. Тренер зачитує педагогічну задачу. Студенти в процесі дискусії обговорюють можливі підходи до її вирішення, вказують, яких бар'єрів у спілкування треба уникати в своїй майбутній професійній діяльності.

Задача. Іринка (6 років) приходиться до тренера з плачем: «Тетянка не хоче зі мною товаришувати. Вона на тренуванні кидала м'яч іншим дітям, а на мене не звертала уваги».

Як, на Вашу думку, повинен діяти тренер у цій ситуації?

Обговорюється кожна думка, виявляються бар'єри в спілкуванні.

Бар'єри в спілкуванні:

«Розрадити словами» – «спокійно, не плач, все буде добре».

«Випитувати» – «чому Тетянка не хоче з тобою товаришувати? Що сталося? Ви посварилися? Можливо, ти її образила?»

«Поради» – «припини плакати, запитай у Тетянки, чому вона не хоче з тобою товаришувати, знайди собі іншу подружку».

«Ухиляння» – «Давай зараз з тобою пограємо разом», ігнорування сліз дитини.

«Наказ» – «припини негайно, я тобі наказую».

«Нотації» – «не потрібно жалітися, хороші дівчатка не сваряться, вони вміють дружити і самі розберуться зі своїми труднощами».

«Здогадки» – «певно ти сама щось не так зробила, якщо Тетянка не хоче з тобою гратися. Можливо, ти її образила?»

«Звинувачення» – «сама винна, якщо вона не хоче з тобою товаришувати».

«Заперечення почуттів дитини» – «не плач, не варто через це переживати».

«Критика» – «ніхто не буде з тобою гратися, якщо ти така плакса».

Обговорення ситуації:

– Ці бар'єри характерні лише для описаної ситуації?

– Які їхні негативні наслідки?

– Які бар'єри заважають діалогічній взаємодії?

Ефективний педагогічний діалог пов'язаний із необхідністю подолання *бар'єрів діалогічної взаємодії* – перешкод, що заважають реалізації діалогу між партнерами. Серед них розрізняють: *ситуаційні* (відокремленість партнерів у просторі); *контрсугестивні* (недовіра, егоцентризм); *тезаурусні* (безкультурність, низький рівень інтелектуального розвитку); *інтеракційні* (невміння планувати й організовувати колективну взаємодію).

Вправа «Слухати і чути»

Мета. Вироблення в студентів навичок активного слухання.

Хід проведення. Об'єднуємо студентів у пари. Пропонуємо одному учаснику розповісти протягом 1 хв. щось позитивне. Потім той, хто слухав, пови-

нен переповісти почуте. Сторони міняються ролями, завдання можна повторити.

Обговорення вправи:

Які враження та відчуття від проведеної вправи? Що було робити легше – говорити, слухати чи переповідати?

Чи всі дотримувалися принципів активного слухання?

Орієнтовні теми:

- Минулого тижня сталося...
- Нещодавно в мене добре вийшло...
- Людина, яка заслуговує на повагу.
- Найщасливіший день у моєму житті.
- Вчинок, яким я пишаюся.
- Моя мрія.
- Мій незабутній відпочинок.
- Найбільша винагорода для мене.
- Цей жарт я довго пам'ятатиму.
- Ось так диво!

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що педагогічне спілкування, як і спілкування взагалі, досить складний феномен, який потребує творчого підходу.

Презентація на тему «Майстерність організації педагогічного спілкування у професійній діяльності фахівця з фізичної реабілітації».

Виокремимо **етапи педагогічного спілкування (бесіда):**

1) моделювання очікуваного спілкування з окремими вихованцями або колективом (його здійснює фахівець з фізичної реабілітації завчасно на основі знань особливостей фізичного і соціально-психічного розвитку особистості вихованця, розуміння особливостей прояву його характеру, обізнаності з рівнем розвитку колективу, передбачення можливих зустрічних дій окремого вихованця або всього колективу);

2) організація початкового етапу спілкування (потребує швидкого залучення вихованця, особливо дитячого колективу, до процесу безпосередньої взаємодії. Інколи цей етап називають «комунікативною атакою». Головне, щоб організація здійснювалася через конкретну діяльність і спрямовувалася на діяльність, яка викликає в учнів інтерес);

3) керівництво спілкуванням у тренувальному, навчально-виховному процесі передбачає підтримання ініціативи вихованців у спілкуванні, внесення необхідних коректив, урахування соціальних умов, віку вихованців, їх індивідуальних особливостей, заохочення до активного спілкування тощо;

Беседа Н. А. Развитие навыков конструктивного общения у будущих специалистов по физической реабилитации (тренинг для студентов).

А *Рассматривается структура педагогического общения, его функции и стили. Охарактеризованы барьеры в общении и пути их устранения. Предлагаются упражнения для формирования и развития навыков конструктивного общения у будущих специалистов по физической реабилитации.*

Ключевые слова: общение, педагогическое общение.

Beseda N. A. Development constructive communication skills for future specialists in physical rehabilitation.

S *The author examines the pedagogical communication structure, its function and style. Characterized barriers to communication and approaches to address them. Exercises created to establish and maintain constructive communication skills for future specialists in physical rehabilitation.*

Key words: pedagogical skills; pedagogical communication, pedagogical communication style; barriers to communication.

4) аналіз результатів спілкування – зіставлення проведеної роботи з раніше визначеними завданнями, виокремлення й аналіз допущених помилок, окреслення шляхів і засобів усунення виявлених помилок у подальшій роботі.

Вправа «Побажання майбутньому фахівцю з фізичної реабілітації»

Шановні студенти, ви розробляли самостійно пам'ятку для майбутнього фахівця з фізичної реабілітації щодо розвитку майстерності педагогічного спілкування (зачитати).

Виберіть 1–2 найважливіших побажання, запишіть на квіточці-стікері і прикріпіть до дерева.

Погляньте, яке гарне дерево. Воно символізує вашу майбутню професійну діяльність, адже ті знання, вміння, навички, компетенції, які ви здобуваєте й розвиваєте в нашому університеті – це квіти, що дадуть плоди, коли ви станете справжніми майстрами своєї справи.

Підведення підсумків

- Чи справдилися ваші очікування? (Якщо записували в зошиті, то підкресліть ті, що справдилися).
- Які ваші враження від цього заняття?
- Що найбільше сподобалося?
- Яке завдання було найцікавішим і найкориснішим для вас як майбутнього фахівця з фізичної реабілітації?

Оцінювання: Фішки обміняти на бали (за 3 фішки – 1 бал).

Видатний психолог Мільтон Еріксон, який вивчав природу людських стосунків, запропонував стратегію спілкування між людьми, що одержала назву «Діамант Еріксона». Суть її в тому, що спілкування буде конструктивним, якщо базуватиметься на щирій зацікавленості предметом спілкування, вияві емпатії, повазі й любові до людей і прийнятті їх такими, яким вони є. Хай ця стратегія спілкування стане вам у нагоді в майбутній професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Беседа, Н. А. Здоров'язбережувальні технології як запорука ефективного навчання і виховання школярів (тренінг для вчителів) / Н. А. Беседа // Постметодика. – 2010. – № 1 (92). – С. 47–53.
2. Васянович, Г. П. Педагогічна етика / Г. П. Васянович. – Львів : Норма, 2005. – 344 с.
3. Кан-Калик, В. А. Педагогическое творчество / В. А. Кан-Калик, И. Д. Никандров. – Москва : Педагогика, 1990. – 144 с.
4. Мешко, Г. М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. / Г. М. Мешко. – Київ : Академвидав, 2010. – 200 с.
5. Педагогіка у запитаннях і відповідях : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – Київ, 2006. – 311 с.
6. Ягулов, В. В. Педагогіка / В. В. Ягулов. – Київ : Либідь, 2002. – С. 181–182.

Дата надходження авторського оригіналу до редакції : 19.02.2015